

Asia: VN/558/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Lakiesityksen luvut 2-12

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 2 *Nykytila ja sen arviointi:*

SAK:n näkemyksen mukaan aktiivinen työvoimapolitiikka on oleellinen osa työllisyyden edistämistä. Korkea työllisyys ja menestyvä elinkeinoelämä puolestaan takaavat taloudellisen selkänöjan hyvinvointivaltiolle ja julkisille palveluille.

Suomalainen työllisyyden hoito ja työvoimapolitiikka muodostavat monimutkaisen kokonaisuuden. Merkittäviin rakenteellisiin muutoksiin ei pidä lähteä kevyesti, vaan perusteellisesti valmistellen ja sidosryhmät muutokseen sitouttaen. SAK ymmärtää, että hallituksen tavoite uudistaa työvoima- ja yrityspalveluiden lainsäädäntöä kuluvan hallituskauden aikana ei ole ollut koronasta ja muista syistä johtuen helppo tavoite. Tästä huolimatta SAK haluaa huomioida sen, että uudistuksen läpivienti jää nyt hallituskauden loppuvaiheeseen.

SAK ei vastusta TE-palveluiden siirtämistä kuntien vastuulle, mutta korostaa myös, että selkeää näyttöä nykyistä hajautetumman mallin eduista ei ole esitetty. Suomalainen kuntakenttä on myös hyvin monenlaisessa valmiudessa ottaa siirtyvät tehtävät vastuulleen. Tästä syystä palveluiden siirrossa on kiinnitettävä erityistä huomiota kuntien järjestämisvastuuseen liittyvään työvoimapohjaan, valtion ohjausrooliin, rahoituksen eri elementteihin, osaavan työvoiman sujuvaan siirtymiseen kuntien palvelukseen sekä työnhakijoiden yhdenvertaisuuteen ja sujuvaan palveluprosessiin.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 3 *Tavoitteet:*

SAK yhtyy hallituksen esityksen tavoitteisiin työllisyyden parantamisen sekä alueiden elinvoiman ja kilpailukyvyn edistämisen osalta. Kunnallisten ekosysteemien hyödyntäminen tavoitteiden saavuttamisessa on järkevää, mutta SAK haluaa muistuttaa myös suomalaisen kuntakentän moninaisuudesta.

Erityisesti suuremmat kaupungit ovat todennäköisesti hyvinkin valmiita integroimaan valtiolta siirtyvät tehtävät osaksi ekosysteemejään, mutta näin ei ole asia jokaisen kunnan kohdalla. Toiset kunnat ovat huomattavasti kokemattomampia työllisyyden hoidon saralla eivätkä myöskään automaattisesti osaa luoda tarvittavia ylikunnallisia verkostoja.

SAK peräänkuuluttaa hallitukselta toimia varmistamiseksi, että kuntakenttä on mahdollisimman yhdenvertaisessa ja työllisyyspohjan osalta tukevassa asemassa ottamaan valtiolta siirtyvät tehtävät hoitaakseen.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 4.1 Keskeiset ehdotukset:

Rahoitus

Yksi hallituksen merkittävimmistä perusteluista TE-palvelujen kuntiin siirrolle on ollut sen kunnille tuoma taloudellinen kannustin toteuttaa vaikuttavaa työllisyshoitoa. Työttömyysetuuksien rahoitusvastuita uudistettaisiin siten, että kunnan rahoitusvastuu laajenisi työmarkkinatuen lisäksi koskemaan peruspäivärahaa ja ansiopäivärahaa. Lisäksi rahoitusvastuu alkaisi nykyistä työmarkkinatuen rahoitusvastuuta aikaisemmin ja kasvaisi portaittain työttömyyden pitkittyessä. Kunnan rahoitusvastuu ei myöskään katkeaisi työttömyysturvalaissa tarkoitettuun työllistymistä edistävään palveluun osallistumisen ajalta kuten nykyisin. Kunnille tulevat taloudelliset vaikutukset ovat merkittäviä. Työvoimapalveluiden järjestäminen ja muut työvoimapalveluihin liittyvät lakisääteiset tehtävät muodostaisivat kunnille uuden valtiosuustehtävän.

Työvoimapalvelujen laadukkaalla toteutuksella on työttömyysturvaan liittyviä vaikutuksia. Jotta työttömyysetuutta saava henkilö voi luotettavasti saada tälle myönnetyn etuuden, pitää työnhakijan palveluprosessin toimia moitteetta. SAK:n näkemyksen mukaan ei ole olemassa selkeää näyttöä siitä, että kunnille hajautettu työllisyyden hoidon malli olisi nykyistä mallia parempi. SAK ei vastusta palvelujen kuntiin siirrolla haettavaa tehokkuutta, mutta kantaa huolta hajautettujen palvelujen tasalaatuisuudesta ja yhdenvertaisuudesta. Kun on kyse työttömien toimeentulosta, ei jää varaa palvelujen laadulliseen epätasaisuuteen.

20 000 työvoimapohja

Jotta työvoimapalvelujen laatu ja yhdenvertaisuus eivät kärisisi, tulee tehtävät hoitaakseen ottavan kunnan tai kuntien yhteistoiminta-alueen hartioiden olla tarpeeksi leveät. SAK kannattaa hallituksen esityksessä esitettyä 20 000 työvoimapohjaa hyvänä minimitasona, jota ei ole syytä alittaa kuin hallituksen esityksen mukaisissa tietyissä poikkeustapauksissa – ja silloinkin vain valtioneuvoston erityisellä luvalla.

Koska työvoimapohjan saavuttaminen edellyttää monissa tapauksissa laajempien kuntien yhteistoiminta-alueiden muodostamista, tulisi niiden puitteissa mahdollisesti perustettavissa johtotai ohjausryhmissä olla henkilöstön edustus.

Valtion valvonta ja perälauta

Hallituksen esityksessä työnhakijoille ja yrityksille ja muille työnantajille tarjottavista työvoimapalveluista siirrettäisiin pääosin kuntien vastuulle, mutta valtiolla on syytä olla taustalla selkeä ohjaava rooli. Valtioneuvostolla tulee tarvittaessa olla selkeä mandaatti määrittää sovittujen menettelyjen jälkeen kuntien yhteistoiminta-alue uudelleen, jos tarvittava työvoimapohja on pysyvästi laskenut alle 20 000 tai alue ei muuten kykene suoriutumaan työllisyyden hoitoon liittyvistä velvoitteistaan. On tärkeää, että suoriutumista tarkastellaan vuosittain suhteessa työllisyyden edistämisen valtakunnallisiin tavoitteisiin.

Esityksen mukaan Valtioneuvosto päättäisi hallituskausittain työllisyyden edistämisen valtakunnallisesta neuvottelukunnasta, joka toimisi työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä. Neuvottelukunta olisi työllisyyden edistämässä keskeisten toimijoiden välinen yhteistyöelin jatkuvaluonteisen keskustelun käymiselle ja yhteisen näkemyksen muodostamiselle työllisyyteen ja työvoimapalveluihin liittyvissä asioissa. SAK pitää tällaisen neuvottelukunnan perustamista erittäin kannatettavana ja pitää esityksen mukaisesti työmarkkinajärjestöjen asemaa neuvottelukunnan jäsenenä oleellisen tärkeänä. SAK pitää yhtä lailla tärkeänä sitä, että myös kunnissa tai kuntien yhteistoiminta-alueilla on yhteistyöelin, jossa on mukana eri työelämäosapuolet.

SAK kannattaa sitä, että työnhakija voisi hakea palvelua myös muulta kuin kotikuntansa mukaan määräytyvältä työvoimaviranomaiselta, jos hän asuu tai oleskelee muussa kunnassa tai muun työllisyysalueen kunnassa säännönmukaisesti tai pitempiaikaisesti työn, opiskelun, vapaa-ajan vieton, lähiomaisen tai muun läheisen asumisen tai muun vastaavan syyn vuoksi. Osana palveluprosessia työnhakijaa on muistutettava velvollisuudestaan ilmoittaa kirjallisesti tämän siirtyessä toisen työvoimaviranomaisen asiakkaaksi.

Saatavuusharkinta

Hallituksen esityksessä nykyisenkaltaisesta kaksivaiheista lupaprosessista, jossa työ- ja elinkeinotoimisto tekee oleskelulupaan liittyvän osapäätöksen, luovuttaisiin. Jatkossa työntekijän oleskeluluvan myöntäminen kuuluisi Maahanmuuttovirastolle. Maahanmuuttoviraston tulisi työntekijän oleskelulupaa myöntäessään tehdä niin sanottu saatavuusharkinta.

SAK kantaa suurta huolta ulkomaalaisen työvoiman haavoittuvasta asemasta suomalaisilla työmarkkinoilla. Näkemyksemme mukaan saatavuusharkinta on yksi merkittävimmistä työntekijöiden hyväksikäyttöä ehkäisevistä elementeistä. SAK suhtautuu varauksella Maahanmuuttoviraston osaamiseen ja resursseihin liittyen työvoiman saatavuuden ja työsuhteen ehtojen arviontiin sekä työnantajan edellytysten selvittämiseen. On myös epäselvä, miten alueelliset työlupalinjaukset laadittaisiin – olisiko työvoiman saatavuuden arviointi edelleen ELY-keskusten vastuulla?

SAK katsoo, että uudistukset, jotka liittyvät työntekijöiden oleskelulupakäsittelyyn – päätöksentekoprosessiin ja saatavuusharkintaan – ovat aina sellaisen suurusluokan kysymyksiä, että ne edellyttävät kolmikantavalmistelua.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 4.2 *Pääasialliset vaikutukset:*

SAK:n näkemyksen mukaan kuntien TE-palveluiden järjestämiseen liittyvillä leveillä hartioilla on myös taloudellista merkitystä. Suuret kaupungit tai kuntien yhteistoiminta-alueet kykenevät suorittamaan tarvittavat työvoimapalveluihin liittyvät hankinnat pieniä kokonaisuuksia tehokkaammin ja taloudellisemmin. Myös tämä on yksi syy siihen, että kuntien tai kuntien yhteistoiminta-alueiden laajasta työvoimapohjasta ei tule tinkiä.

Esityksessä ehdotetusta työ- ja elinkeinotoimistojen lakkauttamisesta ja niiden tehtävien uudelleen organisoinnista seuraisi mittavia henkilöstösiirtoja työ- ja elinkeinotoimistoista (valtiolta) kuntien palvelukseen. Osa työ- ja elinkeinotoimistojen henkilöstä työskentelee jo nykyisellään työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa kokeilukuntien työnjohdon alla.

Hallituksen esityksen mukaan siirto kuntiin katsottaisiin liikkeenluovutukseksi ja henkilöstö siirtyisi kunnan palvelukseen niin sanottuina vanhoina työntekijöinä. Kunta olisi velvollinen noudattamaan valtion työ- ja virkaehtosopimusta siirtohetkellä voimassa olevan sopimuskauden loppuun. Tämän jälkeen henkilöstö siirtyisi kuntia koskevan sopimuksen piiriin. Tämä voi tarkoittaa muutoksia henkilöstön palkkauksessa ja työehdoissa. Henkilöstösiirrot saattavat johtaa myös työpaikan sijaintipaikkakunnan vaihtumiseen.

SAK pitää äärimmäisen tärkeänä sitä, että työntekijät siirtyvät kuntien palvelukseen vanhoina työntekijöinä säilyttäen voimassa olevat työehtonsa voimassa olevan sopimuskauden loppuun asti. Mikään muu ei henkilöstön näkökulmasta näin merkittävän muutoksen yhteydessä voi tulla kyseeseen. TE-palveluiden uudelleen järjestäminen edellyttää laajoja yhteistoimintaneuvotteluja työ- ja elinkeinotoimistoissa, ELY-keskuksissa ja KEHA-keskuksessa, koska niiden tehtäviä ja henkilöstöä siirtyy useisiin eri organisaatioihin.

Kuten hallituksen esityksessä mainitaan, mittavan muutoksen toteutus edellyttää vahvaa muutoksen johtamista ja henkilöstön tukemista valmistelun ja toimeenpanon eri vaiheissa. Muutos vaikuttaa henkilöstön työssä jaksamiseen ja työhyvinvointiin. SAK:n näkemyksen mukaan siirtoa tulee valmistella erillisellä henkilöstön muutosohjelmalla, joka kattaa koko siirtymävaiheen. Muutosohjelman suunnittelussa ja koko palveluiden siirron onnistuneessa toteutuksessa ensiarvoisen tärkeää on, että työntekijöiden edustajat ovat joka askeleella mukana vaikuttamassa.

Ilman muutokseen sitoutunutta ja uusiin työympäristöihin kunnolla perehdytettyjä työntekijöitä koko uudistus on tuomittu epäonnistumaan.

Siirtoa käsittelevässä yt-neuvottelussa on mm. oltava käytettävissä tieto liikkeenluovutuksen ajankohdasta, mihin valtiolta kuntaan tai kuntien yhteistoiminta-alueeseen henkilöstö on siirtymässä sekä luovutuksesta työntekijöille aiheutuvat oikeudelliset, taloudelliset ja sosiaaliset seuraukset. Myös valtion sisäisissä siirroissa on tärkeä huomioida henkilöstön tarve tietää, mitä siirtyminen toiseen virastoon käytännössä tarkoittaa.

SAK korostaa, että laki ja oikeuskäytäntö ovat yksiselitteisiä siinä, että samasta ja samanarvoisesta työstä on maksettava samaa palkkaa, mikä määräytyy aina korkeamman palkan mukaan. Tämä on syytä huomioida, mikäli samoja tehtäviä tekevien virkamiesten, työntekijöiden tai kunnan viranhaltijoiden tehtävien palkkausta ollaan yhdistämässä. SAK:n mukaan määräaikainen irtisanomissuoja 2-3 vuotta turvaisi palvelujen hallitun liikkeenlehdön kuntatasolla.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 5 *Muut toteuttamisvaihtoehdot:*

Valmistelun aikana on tarkasteltu kolmea vaihtoehtoa kuntien ansiopäivärahan kohdistuvan rahoitusvastuun käytännön toteuttamiseksi eli laskuttamiseksi. Vaihtoehtoisina toimijoina ovat olleet Kansaneläkelaitos, Työllisyysrahasto ja työttömyyskassat. Näistä vaihtoehdoista esityksessä ehdotetaan, että Kela toimeenpanisi ansiopäivärahan perusosaan kohdistuvan kuntien rahoitusosuuden perintään liittyvät tehtävät ja tilittäisi näin kerätyt varat Työllisyysrahastolle ansiopäivärahan perusosan rahoittamiseen käytettäväksi.

SAK ei kuntalaskutuksen osalta kannata hallituksen esitystä, vaan pitää työttömyyskassoja parempana vaihtoehtona kokonaisuuden selkeyden, tiedon hallinnan ja henkilötietoihin sekä muun arkaluontoiseen tietoon liittyvän turvallisuuden näkökulmista. Työttömyyskassat ovat kykeneväisiä ja halukkaita ottamaan kuntalaskutuksen tehtävät hoitaakseen.

Esitettyssä mallissa työttömyyskassat toimittavat laskutustiedot Kelaan kuntien laskuttamista varten ja Työllisyysrahastolle laskutuksen tarkistusta varten. Tilanne, jossa tuhansien ihmisten henkilötietojen lähetetään useisiin eri kohteisiin, on kaukana optimaalisesta. Tietojen liikutteluun liittyy aina riski. Huomattavasti selkeämpää ja tietoturvalisempää olisi, jos työttömyyskassat laskuttaisivat suoraan kuntia.

On tarpeetonta tuoda kokonaisuuteen ylimääräisiä välikäsiä. SAK:n näkemyksen mukaan yksinkertaisin ja tehokkain tapa järjestää laskutus on työttömyyskassojen kautta.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 8 *Lakia alemman asteinen sääntely:*

Lain 3 lukuun sisältyvien asetuksenantovaltuutuksien nojalla valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä mm. työllisyyden edistämisen valtakunnallisen neuvottelukunnan kokoonpanosta. SAK kannattaa hallituksen esityksen siltä osin, että neuvottelukunnassa tulee olla työmarkkinajärjestöt edustettuna tasapuolisesti.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 10 *Toimeenpano ja seuranta:*

Uudistuksen vaikutukset työntekijöihin ovat mittavat. Hallituksen esityksessä kuvataan hyvin johtamiseen, viestitään, henkilöstösuunniteluun, perehdytykseen ja koulutukseen liittyviä teemoja.

SAK pitää oleellisen tärkeänä, että työntekijöiden ns. vanhoina työntekijöinä liikkeenluovutuksena tapahtuva siirtyminen noudattaa yhteistoimintalakeja ja tapahtuu työntekijöiden edustajien kanssa hyvässä ja kunnioittavassa yhteistyössä. Liikkeen luovuttajan ja luovutuksensaajan on selvitettävä niille henkilöstön edustajille, joiden edustamia työntekijöitä luovutus koskee, luovutuksen ajankohta tai suunniteltu ajankohta, luovutuksen syyt, luovutuksesta työntekijöille aiheutuvat oikeudelliset, taloudelliset ja sosiaaliset seuraukset sekä suunnitellut työntekijöitä koskevat toimenpiteet. On kaikkien etu, että työntekijät voivat tehdä sujuvan siirtymisen uuden työnantajan palvelukseen. Jos työtehtävien siirron yhteydessä ilmenee tarpeita tehtävien uudelleen organisoimiseen tai järjestämiseen, tulee niitä valmistella hyvissä ajoin osana järjestettävää muutosohjelmaa ja sopia osana yhteistoimintaneuvotteluja.

SAK yhtyy hallituksen esityksen näkemykseen, että yhteistoimintaneuvottelujen laajuudesta johtuen niiden toteuttamiseen on varattava riittävä aika, jotta neuvottelut saadaan toteutettua yhteistoimintaa koskevien säädösten ja hyvän henkilöstöpolitiikan toteuttamisen edellyttämällä tavalla. Valtion yhteistoimintamenettelyyn kuuluva valtakunnallinen neuvottelu alkaa elokuussa 2023 ja virastokohtaiset neuvottelut käynnistyvät marraskuussa 2023, kun kuntien sopimukset yhteistoiminnasta on toimitettu työ- ja elinkeinoministeriöön. Yhteistoimintamenettely jatkuu arviolta lokakuuhun 2024 saakka.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 12 *Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys:*

-

Laki työvoimapalvelujen järjestämisestä

Luku 1 sisältää lain yleiset säännökset.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 2 säädettäisiin järjestämisvastuusta.

Erityisesti toivotaan näkemyksiä seuraavista:

- **edut ja hyödyt järjestämisvastuun siirtämisessä kunnille**
- **mahdolliset riskit järjestämisvastuun siirtämisessä kunnille**
- **työvoiman määrää ja työllisyysaluetta koskeva sääntely (huom: poikkeus työvoimapohjan kriteeriin voimaanpanolaissa)**
- **palvelujen tarjoamista koskeva sääntelyesitys**

SAK ymmärtää hallituksen esityksen ajatuksen siitä, että työ- ja elinkeinopalvelut tuodaan lähemmäs kuntalaista siirtämällä ne kuntien vastuulle. Samalla huomioimme, että ei ole olemassa selkeää näyttöä siitä, että kunnille hajautettu työllisyyden hoidon malli olisi merkittävästi nykytilaa vaikuttavampi.

Hajautetun mallin suurin riski liittyy palveluiden tasalaatuisuuteen. Kunnat ovat hyvin eri asemassa ottamaan uudet tehtävät hoitaakseen. Valtiolla on oltava valvontakeinot, joilla puuttua sellaisten kuntien tai kuntien yhteistoiminta-alueiden toimintaan, jotka eivät selviydy velvoitteistaan.

Jotta työvoimapalvelujen laatu ja yhdenvertaisuus ei kärsisi, tulee tehtävät hoitaakseen ottavan kunnan tai kuntien yhteistoiminta-alueen hartioiden olla leveät. SAK kannattaa hallituksen esityksessä esitettyä 20 000 työvoimapohjaa hyvänä minimitasona, jota ei ole syytä alittaa kuin hallituksen esityksen mukaisissa tietyissä poikkeustapauksissa – ja silloinkin vain erityisluvulla.

SAK kannattaa sitä, että työnhakija voisi hakea palvelua myös muulta kuin kotikuntansa mukaan määräytyvältä työvoimaviranomaiselta, jos hän asuu tai oleskelee muussa kunnassa tai muun työllisyysalueen kunnassa säännönmukaisesti tai pitempiaikaisesti työn, opiskelun, vapaa-ajan vieton, lähiomaisen tai muun läheisen asumisen tai muun vastaavan syyn vuoksi.

Luvussa 3 säädettäisiin ohjauksesta ja valvonnasta.

Erityisesti toivotaan näkemyksiä seuraavista:

- **valtakunnalliset tavoitteet**
- **työllisyyden edistämisen valtakunnallinen neuvottelukunta ja sen tehtävät**
- **alueelliset työllisyyden edistämisen yhteistyö- ja seurantakeskustelut**

Hallituksen esityksessä työnhakijoille ja yrityksille ja muille työnantajille tarjottavista työvoimapalveluista siirrettäisiin pääosin kuntien vastuulle, mutta valtiolla on syytä olla taustalla ohjaava rooli. Valtioneuvostolla tulee tarvittaessa olla selkeä mandaatti määrittää sovittujen menettelyjen jälkeen kuntien yhteistoiminta-alue uudelleen, jos tarvittava työvoimapohja on

pysyvästi laskenut alle 20 000 tai alue ei muuten kykene suoriutumaan työllisyyden hoitoon liittyvistä velvoitteistaan. On tärkeää, että suoriutumista tarkastellaan vuosittain suhteessa työllisyyden edistämisen valtakunnallisiin tavoitteisiin.

esityksen mukaan Valtioneuvosto päättäisi hallituskausittain työllisyyden edistämisen valtakunnallisesta neuvottelukunnasta, joka toimisi työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä. Neuvottelukunta olisi työllisyyden edistämässä keskeisten toimijoiden välinen yhteistyöelin jatkuvaluonteisen keskustelun käymiselle ja yhteisen näkemyksen muodostamiselle työllisyyteen ja työvoimapalveluihin liittyvissä asioissa. SAK pitää tällaisen neuvottelukunnan perustamista erittäin kannatettavana ja pitää työmarkkinajärjestöjen asemaa neuvottelukunnan jäsenenä oleellisen tärkeänä.

SAK kannattaa alueellisten työllisyyden edistämisen yhteistyö- ja seurantakeskusteluja sekä peräänkuuluttaa jatkuvaa tiedon- ja parhaiden käytäntöjen vaihtoa sekä ELY-alueiden sisällä että laajemmin kuntien ja yhteistoiminta-alueiden välillä.

Luvussa 4 säädettäisiin työnhakijan palveluprosessista.

Säännökset vastaavat 2. toukokuuta voimaan tulleen uuden asiakaspalvelumallin (niin sanottu pohjoismainen työvoimapalvelumalli) säännöksiä.

Näkemyksenne:

SAK lausuu jälleen huolensa pohjoismaisen työvoimapalvelumallin mukaisen palveluprosessin kategorisuudesta. Jotta TE-hallinnon resurssit tulisivat parhaaseen mahdolliseen käyttöön, tulisi TE-asiantuntijalle antaa nykyisten laajemmat valtuudet määrittää palveluprosessia työnhakijan yksilöllisistä lähtökohdista sekä huomioiden paikalliset ja alueelliset työmarkkinat.

Luvussa 5 säädettäisiin työnvälityksestä ja työnhakuvelvollisuudesta.

Näkemyksenne:

SAK lausuu jälleen huolensa pohjoismaisen työvoimapalvelumallin mukaisen työnhakuvelvoitteen kategorisuudesta. Jotta TE-hallinnon resurssit tulisivat parhaaseen mahdolliseen käyttöön, tulisi TE-asiantuntijalle antaa nykyisten laajemmat valtuudet määrittää työnhakuvelvoite työnhakijan yksilöllisistä lähtökohdista sekä huomioiden paikalliset ja alueelliset työmarkkinat.

Työ- ja elinkeinopalvelujen suurena haasteena on työkykyongelmien tunnistaminen ja oikeisiin palveluihin ohjaaminen. SAK:n näkemyksen mukaan tarvitaan tiivistä yhteistyötä kuntien, hyvinvointialueiden ja järjestöjen kesken. Haasteena on myös tarvittavien monialaisten palvelujen oikea-aikainen ja laadukas tarjonta. Työkykytarpeita ei myöskään aina osata huomioida riittävästi sote-palveluissa eikä mahdollisia osaamiseen ja työkykyyn liittyviä palvelutarpeita osata arvioida kokonaisuutena eikä koordinoita palveluja asiakaslähtöisesti. Olennaista on, että työttömyysetuuden sijaan toimeentulo turvataan sairauspäivärahalla, kuntoutustuella ja

kuntoutusrahalla silloin, kun niiden kriteerit täyttyvät. Ihmisen nopean työllistymisen ja hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että työttömät ohjataan asiantuntevasti heille parhaiten soveltuvien palvelujen ja etuuksien piiriin.

Luvussa 6 säädetään tieto- ja neuvontapalveluista, asiantuntija-arvioinneista, ammatinvalinnan- ja uraohjauksesta sekä valmennuksesta ja kokeilusta.

Näkemyksenne:

Hallituksen esityksessä esitetään vähäisiä muutoksia valmennuksen ja koulutuskokeilun enimmäiskeston poistamiseen sekä työkokeilun enimmäiskeston lyhentämistä kuuteen kuukauteen.

SAK kannattaa sitä, että työvoimaviranomainen voisi järjestää valmennuksen tai koulutuskokeilun keston harkintansa mukaan sellaisena kuin asiakkaan palvelutarve edellyttää. Tämä on juuri SAK:n peräänkuuluttamaa asiantuntijan asiantuntemukseen pohjautuvaa järkevää työllisyyden hoitoa.

SAK katsoo, että kuuden kuukauden työkokeilu on kestoaltaan riittävä yksilön ammatinvalinta- ja uravaihtoehtojen selvittämiseksi tai työmarkkinoille paluun tukemiseksi. Liian pitkä työkokeilu kasvattaa myös mahdollisuutta, että kokeilulla tosiasiallisesti korvataan normaalia työvoimaa.

Luvussa 7 säädettäisiin työvoimakoulutuksesta.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 8 säädettäisiin muutosturvakoulutuksesta.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 9 säädettäisiin työttömyysetuudella tuetusta työnhakijan omaehtoisesta opiskelusta.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 10 säädettäisiin työnantajalle myönnettävistä tuista (palkkatuki, 55-vuotta täyttäneiden työllistämistuki, työolosuhteiden järjestelytuki).

Näkemyksenne:

Hallituksen esityksen mukaan palkkatukea tai työolosuhteiden järjestelytukea ei olisi jatkossa mahdollista myöntää kunnalle tai kuntayhtymälle eikä myöskään näiden määräysvallassa olevalle

yhteisölle, sillä palkkatuen myöntämisestä vastaavat tulevaisuudessa kunnat itse. SAK ei vastusta muutosta, mutta esittää muutosten vaikutusten arviointia myöhemmässä vaiheessa. Lisäksi SAK pitää tärkeänä, että kunta työllistää työttömiä erityisesti työttömyyden pitkittyessä kunnan palvelukseen myös jatkossa.

Luvussa 11 säädettäisiin henkilöasiakkaalle myönnettävistä tuista ja korvauksista (starttiraha, työhön tai palveluun hakeutumisesta aiheutuvien kustannusten korvaus, palveluun osallistumisesta aiheutuvien kustannusten korvaus).

Näkemyksenne:

Hallituksen esityksessä esitetään starttirahaa koskevan sääntelyn muuttamista siten, että yritystoimintaan liittymättömät tulot eivät estäisi starttirahan maksamista kokonaan, vaan ne otettaisiin huomioon starttirahaa vähentävänä tekijänä. Toisin sanoen, jos starttirahan saajalla on starttirahakauden aikana yritystoimintaan liittymättömiä tuloja tai hänen palkkakustannuksiinsa on myönnetty muuta julkista tukea, tulojen määrä vähennetään starttirahan määrästä. Tuloina ei kuitenkaan oteta huomioon työttömyysturvalain 4 luvun 7 §:ssä tarkoitettuja etuoikeutettuja tuloja. Yritystoimintaan liittyvät tulot eivät vähennä starttirahan määrää. SAK näkee starttirahan käytön kannustavuuden näkökulmasta muutoksen kannatettavana.

Luvussa 12 säädettäisiin työllistämisvelvoitteesta.

Näkemyksenne:

Tilanteessa, jossa työttömyysturvan lisäpäivien poiston kautta hallitus on vaikeuttanut iäkkäiden työttömien toimeentuloa, SAK kannattaa vahvaa kuntien työllistämisvelvoitetta.

Hallituksen esityksen mukaan kunnille ei jatkossa maksettaisi erikseen palkkatukea veloitteen perusteella työllistetyn henkilön palkkakustannuksiin. SAK kannattaa hallituksen esitystä siltä osin, että nykyisen kunnan ja valtion välisen kustannusten jakamisen säilyttämiseksi veloitetyöstä aiheutuviin palkkakustannuksiin myönnettäisiin valtionosuutta 50 prosenttia palkkatuella katettavista palkkakustannuksista.

Luvussa 13 säädettäisiin asiakastietojen käsittelystä ja valtakunnallisesta tietojärjestelmäpalvelusta.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 14 säädettäisiin palvelualustasta.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 15 säädettäisiin tukien ja korvausten maksamisesta ja takaisinperinnästä.

Näkemyksenne:

-

Luku 16 käsittää erinäisiä säännöksiä.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 17 säädettäisiin muutoksenhausta.

Näkemyksenne:

-

Muut esitykseen sisältyvät lakiehdotukset

Laki elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta annetun lain muuttamisesta ja laki elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskuksesta

Erityisesti toivotaan näkemyksiä, ovatko ehdotetut muutokset ELY-keskusten sekä KEHA-keskuksen tehtäviin riittävän selkeät ja eri toimijoiden yhteistyötä edistävät?

-

Laki työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain 23 §:n muuttamisesta

-

Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta

Erityisesti toivotaan näkemyksiä seuraavista:

- **kuntien vastuulle siirtyvien tehtävien rahoitus, ovatko ehdotetut uudet valtionosuuden määräytymistekijät toimivia rahoituksen kohdentamisessa?**
- **kolmen vuoden siirtymäaika laskennalliseen rahoitukseen (voimaantulosäännös)**
- **kunnan työttömyysetuuksien rahoitusvastuun laajentamisen korvaus**

Rahoitusmallilla voidaan nähdä kannustinvaikutuksia sekä työttömyyspäivärahojen kustannusten porrastuksella että rahoitusvastuun laajentamisella myös työllisyyspalveluihin osallistuviin työttömiin. Kriteerien toimivuutta on kuitenkin hyvä tarkastella lähivuosina mm. rahoituksen riittävyyden, työvoimapalvelujen saatavuuden ja kustannusten sekä työllisyyden parantumisen näkökulmista.

Siirtymäaika laskennalliseen rahoitukseen on välttämätöntä kuntien kannalta, sillä rahoitus ei jakaudu täysin kuntien arvioitujen kustannusten mukaisesti. Lisäksi kaikilla kunnilla ei ole yhdenvertaista kokemusta työvoimapalvelujen järjestämisestä. On myös kiinnitettävä huomiota työvoimapalvelujen tarpeeseen sekä kustannuseroihin kuntien välillä.

Työttömyysetuuksien rahoitusvastuun jakautumiseen ehdotettu porrastusmalli on tasapainoisin muihin ratkaisuvaihtoehtoihin verrattuna. Esityksen mukaan työttömyysetuuspäivien kertymään lasketaan kokonaisina päivinä myös soviteltu tai vähennetty työttömyysetuuspäivä. Tämä saattaa kannustaa kuntia aktiivisempaan ohjaukseen kokoaikatyöhön.

Laki työttömyysturvalain muuttamisesta (pois lukien 14 luku)

Erityisesti toivotaan näkemyksiä työttömyysturvaprosessiin ja sitä koskevaan toimivaltaan liittyen.

-

Laki työttömyysturvalain muuttamisesta 14 luku;

Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain muuttamisesta;

Laki työttömyyskassalain muuttamisesta

Erityisesti toivotaan näkemyksiä seuraavista:

- **kunnan työttömyysetuusmenoon kohdistuvan rahoitusvastuun porrastusmalli**
- **eräiden kotoutumisesta annetussa laissa tarkoitettujen henkilöiden kohdalla sovellettavaksi ehdotettu poikkeus kunnan rahoitusvastuuseen työmarkkinatuesta**
- **ehdotus kunnan rahoitusosuuden perintää koskevan tehtävän hoitamisesta Kelassa myös peruspäivärahan ja ansiopäivärahan perusosan osalta**
- **edellä ehdotettujen muutosten vaikutus Kelan, työttömyyskassojen ja Työllisyysrahaston työmäärään mukaan lukien tietojärjestelmämuutokset ja näistä aiheutuvat kustannukset**

SAK ei kuntalaskutuksen osalta kannata hallituksen esitystä, vaan pitää työttömyyskassoja Kelaa parempana vaihtoehtona kokonaisuuden selkeyden, tiedon hallinnan ja henkilötietoihin sekä muun arkaluontoiseen tietoon liittyvän turvallisuuden näkökulmista. Työttömyyskassat ovat kykeneväisiä ja halukkaita ottamaan kuntalaskutuksen tehtävät itselleen.

Esitetyssä mallissa työttömyyskassat toimittavat laskutustiedot Kelaan kuntien laskuttamista varten ja Työllisyysrahastolle laskutuksen tarkistusta varten. Tilanne, jossa tuhansien ihmisten henkilötietojen lähetetään useisiin eri kohteisiin, on kaukana optimaalisesta. Tietojen liikutteluun liittyy aina riski. SAK:n näkemyksen mukaan huomattavasti selkeämpää ja tietoturvalisempää olisi, jos työttömyyskassat laskuttaisivat suoraan kuntia.

Laki ulkomaalaislain muuttamisesta

-

Laki luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta annetun lain 8 §:n muuttamisesta

-

Laki valtionavustuksesta yritystoiminnan kehittämiseksi vuosina 2021 – 2028 annetun lain muuttamisesta

-

Laki palkkaturvain muuttamisesta; Laki merimiesten palkkaturvain muuttamisesta

-

Laki Työkanava Oy –nimisestä osakeyhtiöstä annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Hallituksen esityksessä työnhakijoiden osoittaminen Työkanava Oy:n palvelukseen siirtyisi työ- ja elinkeinotoimistolta työvoimaviranomaisen (kuntien) tehtäväksi. SAK:n näkemys on, että potentiaalisten työntekijöiden esittäminen erityistehtävähtiölle kannattaa tehdä jatkossakin keskitetysti, jotta Työkanava Oy:n kriteerit täyttävät työttömät pääsevät hallitun prosessin kautta yrityksen työntekijöiksi.

Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

-

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

SAK kannattaa hallituksen esityksen mukaisesti henkilön oikeutta aktivointisuunnitelman mukaisiin toimenpiteisiin ilman määrärahasidonnaisuutta eli oikeutta palveluihin ei jatkossa olisi perusteltua sitoa käytettävissä oleviin määrärahoihin.

Laki vuorotteluvapaalain muuttamisesta

-

Laki sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta annetun lain 6 ja 11 §:n muuttamisesta

-

Laki tulotietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta; Laki tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain muuttamisesta

-

Laki työsopimuslain muuttamisesta; Laki merityösopimuslain muuttamisesta

Vaikka TE-palvelut siirtyvät pääsääntöisesti kuntien vastuulle, ei kaikkia palveluja ole pakko siirtää. Merityöväilytyksen luonteen vuoksi SAK ei kannata kyseisten palvelujen siirtoa kuntiin, vaan yhtyy Suomen Konepäällystöliiton, Suomen Laivanpäällystöliiton, Suomen Merimies-Unioni SMU:n ja Suomen Varustamot ry:n 23.2.2022 TEM:lle osoittaman kirjelmän näkemykseen, jonka mukaan hajauttaminen kuntiin ei palvele merityön työvoimatarpeiden täyttämistä. SAK kannustaa kuuntelemaan merityön keskeisten työmarkkinaosapuolten näkemystä asiasta.

Merityövoiman tarve ei ole paikkakuntaan sidottu, vaan työ on luonteeltaan vahvasti valtakunnallista ja kansainvälistä. Merityö - erityisesti ulkomaanliikenteessä - ei ole asuinpaikkasidonnaista eli merenkulkija harvemmin työllistyy omassa ammatissaan kotipaikkakunnallaan.

Merityöväkilyksen vahvin osaaminen on tällä hetkellä keskittynyt Varsinais-Suomen TE-toimistoon. Jotta merityövoima saa jatkossakin nauttia näistä todistetusti toimivista työvoimapalveluista, tulisi SAK:n näkemyksen mukaan merityöväkilystä tehdä hallituksen uudistuksen jälkeen keskitetysti esim. Varsinais-Suomen ELY-keskuksen tai KEHA-keskuksen toimesta.

**Laki kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta annetun lain 3 a ja 37 a §:n muuttamisesta;
Laki valtion virkamieslain 5 a ja 9 c §:n muuttamisesta**

-

**Laki yhteistoimintalain muuttamisesta;
Laki työnantajan ja henkilöstön välisestä yhteistoiminnasta kunnassa ja hyvinvointialueella annetun lain 8 ja 9 §:n muuttamisesta;
Laki yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annetun lain 24 ja 25 §:n muuttamisesta**

-

**Laki toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta;
Laki eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 14 §:n muuttamisesta;
Laki kansaneläkelain 35 §:n muuttamisesta;
Laki sairausvakuutuslain 8 luvun 9 §:n muuttamisesta;
Laki sotilasavustuslain 11 §:n muuttamisesta;
Laki opintotukilain 6 §:n muuttamisesta**

-

Laki sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnasta annetun lain 14 §:n muuttamisesta

-

**Laki tuloverolain muuttamisesta;
Laki maatilatalouden tuloverolain 10 f §:n muuttamisesta;
Laki elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 56 §:n muuttamisesta**

-

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta

-

**Laki rikoslain 47 luvun 6 §:n muuttamisesta;
Laki rikosrekisterilain 4 a §:n muuttamisesta;
Laki rikosrekisterilain 4 a §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain muuttamisesta**

-

Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien voimaanpanosta

Erityisesti toivotaan näkemyksiä seuraavista:

- yhteistoimintasopimusten solmimiselle esitetty aikataulu
- henkilöstösiirrot ja henkilöstön asemaan liittyvät menettelytavat
- sitovien sopimusten ja vastuiden siirtyminen

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että siirrettäessä tehtävät kuntien ja kuntayhtymien vastuulle, katsottaisiin tehtävien ja tehtäviä hoitavan henkilöstön siirto suoraan liikkeenluovutukseksi. Siirtyviä tehtäviä hoitava henkilöstö siirtyisi työ- ja elinkeinotoimistoista, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista, työ- ja elinkeinohallinnon asiakaspalvelukeskuksesta ja KEHA-keskuksesta sen kunnan tai kuntayhtymän palvelukseen, jonne palveluiden järjestämisvastuu siirtyy. Liikkeenluovutuksessa henkilöstä siirtyy luovuttajan palveluksesta luovutuksen saajan palvelukseen säilyttäen siirtymähetkellä voimassa olevat virkaehtosopimukseen liittyvät oikeudet ja velvollisuudet sopimuskauden loppuun. Luovutuksensaaja on velvollinen noudattamaan luovutushetkellä voimassa olevaa virkaehtosopimusta sopimuskauden loppuun. Luovutuksensaajalla ei ole oikeutta pelkästään luovutuksen perusteella irtisanoa työ- ja virkasuhdetta.

SAK pitää äärimmäisen tärkeänä sitä, että työntekijät siirtyvät kuntien palvelukseen vanhoina työntekijöinä säilyttäen voimassa olevat työehtonsa voimassa olevan sopimuskauden loppuun asti. Mikään muu ei henkilöstön näkökulmasta näin merkittävän muutoksen yhteydessä voi tulla kyseeseen. TE-palveluiden uudelleen järjestäminen edellyttää laajoja yhteistoimintaneuvotteluja työ- ja elinkeinotoimistoissa, ELY-keskuksissa ja KEHA-keskuksessa, koska niiden tehtäviä ja henkilöstöä siirtyy useisiin eri organisaatioihin. Nämä neuvottelut on käytävä hyvän henkilöstöpolitiikan mukaisesti ja työntekijöiden ääntä kuullen.

Siirtoa käsittelevässä yt-neuvottelussa on mm. oltava käytettävissä tieto liikkeenluovutuksen ajankohdasta, mihin valtiolta kuntaan tai kuntien yhteistoiminta-alueeseen henkilöstö on siirtymässä sekä luovutuksesta työntekijöille aiheutuvat oikeudelliset, taloudelliset ja sosiaaliset seuraukset. Myös valtion sisäisissä siirroissa on tärkeä huomioida henkilöstön tarve tietää, mitä siirtyminen toiseen virastoon käytännössä tarkoittaa. '

SAK korostaa, että laki ja oikeuskäytäntö ovat yksiselitteisiä siinä, että samasta ja samanarvoisesta työstä on maksettava samaa palkkaa, mikä määräytyy aina korkeamman palkan mukaan. Tämä on syytä huomioida, mikäli samoja tehtäviä tekevien virkamiesten, työntekijöiden tai kunnan viranhaltijoiden tehtävien palkkausta ollaan yhdistämässä. SAK:n mukaan määräaikainen irtisanomissuoja 2-3 vuotta turvaisi palvelujen hallitun liikkeelle lähdön kuntatasolla.

SAK pitää tärkeänä, että voimassa olevan julkisten alojen eläkelain voimaanpanolain (82/2016) 8 §:n 3 momentin mukainen oikeus lisäeläkeosuuteen säilyy mm. niillä työntekijöillä, jotka ovat siirtyneet valtion tai kunnan palveluksesta toiminnan kunnallistamisen taikka valtiollistamisen vuoksi valtiolta kunnalliseen palvelukseen taikka kunnallisesta palveluksesta valtion palvelukseen.

Laki työllistymistä edistävästä monialaisen tuen yhteistoiminnasta

Erityisesti toivotaan näkemyksiä asiakaskriteerin muutoksesta ja nuorten työllistymistä edistävän monialaisen tuen yhteispalvelua koskevasta sääntelystä.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki työllistymistä edistävästä monialaisen tuen yhteistoiminnasta. Laissa säädettäisiin työllistymistä edistävästä monialaisen tuen yhteistoimintamallista ja nuorten matalan kynnyksen monialaisesta yhteispalvelusta. Nykyinen laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta kumottaisiin.

Monialaisen tuen yhteistoimintamalli koskisi nykyistä yhteispalvelua vastaavasti työvoimapalveluista sekä sosiaali- terveys- ja kuntoutuspalveluista vastaavien viranomaisen yhteistoimintaa. Monialaisen tuen yhteistoimintamallin toimijoita olisivat työvoimaviranomainen (kunta), hyvinvointialue ja Kansaneläkelaitos. Esityksessä ei ehdoteta säädettäväksi uusista palveluista, vaan velvollisuudesta yhteensovittaa nykyiset lakisääteiset palvelut työttömän työllistymisen kannalta tarkoituksenmukaiseksi kokonaisuudeksi.

SAK pitää vanhan TYP-lain mukaista toimintaa äärimmäisen tärkeänä ja kannattaa monialaisen työllistymistä edistävän yhteistoiminnan vahvistamista myös jatkossa. SAK korostaa myös monialaisen tuen osalta yhteistyötä oppilaitosten kanssa, sillä monet tuen tarvitsijat kärsivät mm. oppimisvaikeuksista, opiskelun keskeyttämisestä tai perustaitojen puutteista. Samoin on tarpeellista toteuttaa laajaa ja ohjauksellista työ- ja toimintakyvyn arviointia. Merkittävä osa monialaisen tuen tarvitsijoiden haasteet liittyvät sosiaali-, terveys- ja kuntoutustarpeisiin.

SAK kannattaa hallituksen esitystä myös siltä osin, että asiakasohjauksen perusteena nykyisin olevista työmarkkinatukeen, työttömyyden kestoon ja henkilön ikään liittyvistä edellytyksistä monialaiseen palvelutarpeen arviointiin ohjaamiselle luovuttaisiin. Mitä aikaisemmassa vaiheessa henkilö saadaan tuen piiriin, sitä parempi. Tässä onnistumiseen tarvitaan palvelujen yhteensovittamisessa jäykkää verkoston johtamistyötä ja toimivaa vastuiden jakamista.

Muut huomionne esityksestä

Kommentoitavaa:

-

Vanhala Laura

SAK ry - Mikko Laakkonen, Koulutus- ja työvoimapolitiittinen asiantuntija,
SAK ry